KEKSALAR BILAN IJTIMOIY ISH OLIB BORISHNING ISTIQBOLLARI

Rayimova Farida Ulug‘bek qizi
Guliston davlat universiteti talabasi
Ubaydullayeva Adolat Xasan qizi
Guliston davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada keksalar bilan ijtimoiy ish olib borishning shakllari va usullari tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *ijtimoiy ish, ijtimoiy xizmat, nodavlat pensiya jamg‘armasi, ijtimoiy ish texnologiyalari.*

Dunyodagi boshqa xalqlarga qaraganda o‘zbekchilikda keksalarga alohida ehtirom ko‘rsatiladi. Mamlakatimizda keksalar va qariyalar bilan ijtimoiy ish mustaqillik yillarning boshidan boshlab rivojlana boshladi va bugungi kunda bu sohada ma’lum tajribalarga egamiz. Ijtimoiy gerontologlarning fikriga ko‘ra, ijtimoiy ishning asosiy vazifasi shaxs yoki oilani ma’lum bir vaziyatni tuzatish, yaxshilash yoki saqlash uchun zarur bo‘lgan tashqi va ichki manbalar bilan bog‘lashdir. Keksa yoshdagi ijtimoiy maqomning o‘zgarishi, asosan mehnatni to‘xtatish yoki cheklash, qadriyatlar, turmush tarzi va muloqotning o‘zini o‘zgartirish, shuningdek, yangi vaziyatlarga ijtimoiy-psixologik moslashishda turli xil qiyinchiliklarning paydo bo‘lishi bilan bog‘liq bo‘lgan o‘zgarishlar rivojlanish va rivojlanish zarurligini ko‘rsatadi, ushbu toifadagi odamlar uchun ijtimoiy ishning o‘ziga xos yondashuvlari, shakllari va usullarini amalga oshirish. Keksalar va keksalarning o‘zlariga ijtimoiy soha xodimlari tomonidan ko‘rsatilayotgan yordamga munosabati ham alohida e’tiborga loyiqdir.

Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, iqtisodiy rivojlangan mamlakatlar aholisining qariyb 29 foizini 60 yoshdan oshganlar tashkil qiladi. O‘zbekistonda qariyalarning ulushi 13% ni tashkil qiladi. Shu bois ularning ijtimoiy mavqei, oiladagi o‘rni va tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiya, xizmat ko‘rsatish va qo‘llab-quvvatlash bilan bog‘liq masalalar hamda, keksalar bilan ijtimoiy ishlar alohida ahamiyatga ega. 2005 yilgacha bo‘lgan davrda qariyalar - bu keksa odamlarning avlodi deb tasavvur qilingan edi, ularda BMT, JSST tasnifiga muvofiq to‘rtta kichik guruh ajratilgan: qariyalar (55-64 yosh), keksalar (65 yosh -74 yosh), juda keksa (75-84 yosh), keksa (85 yosh va undan katta). Birozdan keyin Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti 60-74 yoshdagi odamlarni keksalar, 75-89 yoshdagilarni keksalar, 90 yoshdan oshganlarni esa yuz yilliklar deb hisoblay boshladi. Ushbu bo‘linish turli yosh guruhlari xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi, chunki keksa odamlar bilan ishlashda ularning ehtiyojlari, talablari, biologik va ijtimoiy imkoniyatlarini hisobga olish kerak.

Keksa odamlarni guruhlarga bo‘lish mumkin:

-quvnoq;
-sog‘lom;
-har qanday kasallikdan aziyat chekadiganlar;
-oilada yashovchilar;
-yolg‘iz;
-pensiya yoshidan qoniqadiganlar;
-ishlaydiganlar, lekin ish ularga og‘irlik qiladi;
-baxtsiz;
-uy ahli;
-faol hayot kechiradiganlar.

Keksa odamlar bilan ishlashni tashkil etish ularning ijtimoiy mavqeini, ruhiy xususiyatlarini, moddiy va ma’naviy ehtiyojlarini hisobga olishni o‘z ichiga oladi.

Keksa odamlar bilan ijtimoiy ish davlat ahamiyatiga ega. Ijtimoiy ishning qonunchilik va huquqiy asoslari quyidagilardan iborat: O‘zbekistonda keksalar uchun ijtimoiy xizmatlar O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 18-fevraldagi ““Keksalarni e’zozlash yili” davlat dasturi to‘g‘risida”gi PQ-2302-sonli qarori, 2023-il 14-oktyabrdagi “Aholining ijtimoiy himoya olish huquqlarin ta’minlash hamda davlat ijtimoiy yordami va xizmatlarini ko‘rsatishga doir qo‘shimcha cora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Hukumat 539-sonli qarori 2023-yil 27-dekabrdagi “O‘zgalar parvarishiga muhtoj keksalar va nogironligi bo‘lgan shahslarga ijtimoiy xizmat va yordam ko‘rsatish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 410-sonli Prezident qarori va b/q

Qariyalar bilan ijtimoiy ish masalalari V.D. Shapiro, E.I. Xolostovoy, M.V. Ermolaeva asarlarida o‘z aksini topgan. V.D. Shapironing so‘zlariga ko‘ra, keksalar bilan ijtimoiy ish keng ma’noda qariyalar va keksalarga, moddiy ta’minlangan, turli surunkali kasalliklarga chalingan, ijtimoiy aloqalari buzilgan keksalar oilalari va guruhlariga amaliy yordam ko‘rsatishdir; ular uchun jismoniy omon qolish va, ideal holda, ularning ijtimoiy faolligini saqlab qolish uchun sharoit yaratishdir.

Qariyalar bilan ijtimoiy ish texnologiyasi quyidagi talablarga asoslanishi kerak:

- keksa odamlar o‘rtasidagi muammolarning sabablarini oldini olish;

huquq va qonuniy manfaatlarini amalda tatbiq etishga ko‘maklashish, keksalarga o‘z fikrini bildirish imkoniyatini berish va faol hayotdan chekinishning oldini olish;

- keksalarning teng huquqliligini, ularning ijtimoiy yordam va xizmatlardan foydalanish imkoniyatini hurmat qilish;

- ularning ahvoliga ta’sir qiluvchi ijtimoiy xavf omillaridan kelib chiqqan holda, keksalarning turli guruhlari muammolarini hal qilishda yondashuvlarni farqlash;

-keksalarning ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va xizmatlarga individual ehtiyojlarini aniqlash;

-sog‘lig‘i yoki hayotiga tahdid soluvchi vaziyatlarda keksalarni qo‘llab-quvvatlashga ustuvor ahamiyat berilgan holda ijtimoiy xizmatlarni maqsadli ko‘rsatish;

-keksa odamlarning ehtiyojlari va talablarini qondirishga qaratilgan ijtimoiy ishning yangi usullaridan foydalanish;

- keksalar o‘rtasida o‘z-o‘ziga yordam va o‘zaro yordamni rivojlantirishga e’tibor qaratish;

-keksa odamlarni, shuningdek, keng jamoatchilikni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va xizmatlar imkoniyatlari to‘g‘risida xabardor qilish.

Mamlakatimiz aholisiga ijtimoiy xizmatlar texnologiyasida keksa odamlarni ijtimoiy himoya qilishning uchta asosiy yo‘nalishi ajratilgan:

1. pensiya ta’minoti;
2. keksalar uchun imtiyozlar va imtiyozlar tizimi;
3. standart va nostandart sharoitlarda keksa odamlar uchun ijtimoiy xizmatlar

Keling, keksa odamlarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash shakllarini ko‘rib chiqaylik:

-pensiya tizimini va pensiya xizmatlarini, shu jumladan nodavlat pensiya jamg‘armalarini tashkil etish va rivojlantirish;

-pensiya huquqiy tizimini va jamiyatda keksalarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va yordam berish tizimini takomillashtirish;

-keksa yoshdagi shaxslarning malaka va imkoniyatlarini hisobga olgan holda hamda ish beruvchilar tomonidan ularning huquqlariga rioya etilishini nazorat qilgan holda bandligini ta’minlash va rag‘batlantirish;

- keksa odamlarning o‘zini o‘zi anglash va ularning yangi ijtimoiy sifatda o‘zini o‘zi tasdiqlashi uchun institutlar tizimini yaratish va rivojlantirish (klublar, kooperativlar, jamoat tashkilotlari va birlashmalar);

-yolg‘iz keksalar va keksa er-xotinlarni manzilli ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash;

-jamiyatda uni tashkil etishning barcha darajalarida keksalarga to‘g‘ri munosabatni shakllantirish.

Keksa odamlarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashning asosiy maqsadi ularning intellektual, mehnat, ijtimoiy va shaxsiy salohiyatini saqlab qolish va undan foydalanish, ijtimoiy aloqalar va munosabatlarning yangi tizimiga kirish imkoniyatini berishdan iborat bo‘lishi kerak.

Xulosa.

Shunday qilib, keksa odamlar bilan ijtimoiy ish ijobiy ijtimoiy rollarni rag‘batlantirish, boshqa odamlar bilan muloqot qilish va ijobiy o‘zini o‘zi anglash, psixologik xotirjamlik, faollik va quvnoqlikni saqlashga qaratilgan bo‘lishi kerak.

Hozirgi vaqtda davlat ijtimoiy himoyasi tizimi keksalarning umrini uzaytirish uchun "sozlangan". Jahon hamjamiyati tomonidan qabul qilingan keksalikning yangi modeli keksa insonni ijtimoiy faol hayotga jalb etilishi mumkin bo‘lgan va kerak bo‘lgan muhim insoniy salohiyat sifatida qaraydi. Keksa odamni jamiyatning past darajasi sifatida qarash mutlaqo qabul qilinishi mumkin emas. Ijtimoiy xizmat ko‘rsatish muassasalari tizimining eng muhim vazifasi keksa odamlarning turmush darajasini hatto ekstremal vaziyatlarda ham saqlab qolish, ularning bozor iqtisodiyoti sharoitlariga moslashishiga yordam berishdir. Keksa fuqarolarga sifatli xizmat ko‘rsatish uchun psixologiya, sotsiologiya, pedagogika sohasida yuqori malakali kadrlar, shuningdek, ijtimoiy xodimlar talab qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Volkova O. A. Qariyalar va nogironlarning o‘z-o‘zini hurmat qilish va ijtimoiy faolligi: sotsiologik tahlil va psixo-ijtimoiy ish istiqbollari / O.A. Volkova, S.V. Stepanov // Zamonaviy dunyoda ijtimoiy ish: fan, ta’lim va amaliyotning o‘zaro ta’siri: VII Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. konferentsiya / tahrir. O. A. Volkova, E. I. Mozgova. - Belgorod: "Belgorod" nashriyoti Milliy tadqiqot universiteti "BelSU", 2015.

2. Grigorieva, I.A. Ijtimoiy ish nazariyasi va metodologiyasi: darslik / I.A. Grigorieva, V.N. Kelasiev. - 2-nashr, qayta ko‘rib chiqilgan. va qo‘shimcha - M.: Yurayt nashriyoti, 2018.

3. Ijtimoiy ish tarixi va nazariyasi: Oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik / M.B.Sherov. Samarqand.

4.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 18-fevraldagi ““Keksalarni e’zozlash yili” davlat dasturi to‘g‘risida”gi PQ-2302-sonli qarori.